

Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF)
v/Norges Bondelag
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
(solveig.skogs@bondelaget.no)

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

10. mars 2015

Høring – NOU 2014:14 Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg

Dette høringssvaret er utarbeidet av styret for Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF). (NUGF er omtalt som NUFL i kap 4.4.3 i NOU 2014:14 Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg).

Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) ble formelt opprettet 12. januar 2015 og er et frivillig organ for samhandling mellom utdanningstilbydere (både offentlige og private) og næringene. Samarbeidsorganet definerer Grønn fagskoleutdanning slik: Fagskoleutdanning innen jordbruk, skogbruk, gartneri og hagebruk og andre landbruksrelaterte næringer. Utvalget ledes av et styre som er sammensatt av tre representanter fra næringene og tre representanter fra fagskolene. Norges Bondelag er sekretariat for utvalget.

Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) vil gjerne videreutvikles til å bli et offentlig nasjonalt fagråd for grønne fagskoleutdanninger.

Innspill til utvalgets samlede liste over tiltak

Staten bør:

- sørge for at rådgivningstjenesten i grunnskolen og videregående opplæring og de regionale karrieresentrene styrker sin kompetanse på fagskoleutdanning for å bidra til synlighet og rekruttering til fagskolen.
Utdanning og kompetansetiltak for rådgivere og karriererådgivere må ha økt fokus på kunnskap om praktiske, yrkesrettede yrkes- og utdanningsveier der fagskoleutdanningen har en naturlig plass.
- innføre tilleggspoeng for minimum ett års fagskoleutdanning.
Vi regner med at dette betyr tilleggspoeng ved opptak til høyere utdanning og er enig i dette. Fagskoleutdanning gir etter vår mening mer relevant bakgrunn for opptak til U/H enn folkehøgskole og militærtjeneste. Dette er et viktig tiltak som øker fagskolens verdi. Fagskolestudentenes praktiske bakgrunn må verdsettes og ha en verdi som avspeiler fagrelevans.
- vurdere endringer i lov og forskrift for å beskytte grader for fagskolekandidatene, herunder vurdere om to års fagskoleutdanning skal gi graden fagskolekandidat.

Grader for fagskolekandidater bør beskyttes. Grader må omfatte fagskoleutdanninger med minst et års varighet. Fagskolekandidat = minimum et år. Ettårige fagskoleutdanninger, gjennomført på deltid over to år, er godt tilpasset arbeidslivets behov og studenter som skal gjennomføre utdanning ved siden av arbeid.

- bevilge midler til samarbeidsprosjekter for utvikling av overgangsordninger mellom fagskoler og uh-institusjoner.

Samarbeid mellom fagskoler og uh-institusjoner for å gi fagskolekandidatene uttelling for det de kan ved innsøking til universitet eller høyskole er viktig. Arbeidet for å få på plass konkrete avtaler er ressurskrevende og må finansieres.

- sørge for at fagskolene har tilstrekkelige rammebetingelser til å kunne tilby fleksible utdanningstilbud, herunder nettbasert utdanning.

Fleksibilitet er viktig, men viktigere er det at fagskoleutdanning skal være praktisk rettet. Nettbasert undervisning må kombineres med samlinger der praktiske aktiviteter må være en viktig del. Vi liker begrepet nettstøttet (brukt i kap 2.4) bedre enn nettbasert. Fagskolene må få rammebetingelser som omfatter økonomi til teknisk utstyr for å kunne lære i praksis. Dette behovet vil være ulikt for ulike fagområder.

- øke sin innsats for å synliggjøre fagskolen som en attraktiv karrierevei. Synliggjøring er viktig og henger sammen med både utdannings- og yrkesrådgiving. Kino- og fjernsynsreklame ser ut til å være virkningsfullt for å nå potensielle fagskolestudenter.

- igangsette en prosess med det formål å overføre eierskapet av de offentlige fagskolene fra fylkeskommunene til staten. Fagskolene bør organiseres som statlige forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Vi er enig i at eierskapet av de offentlige fagskolene må overføres til staten. Fylkeskommunalt ansvar gir forskjell mellom fylkene, fylkeskommunen er også for liten for robust fagskolesatsing innenfor mange fag. Statlig eierskap vil gi bedre muligheter for nasjonale planer for faginnhold og for dimensjonering av fagskolen. Vår erfaring innenfor landbruk er at relativt små næringer krever samhandling innenfor større regioner, og helst på landsbasis.

- igangsette en prosess som skal lede til å redusere antallet fagskoler for å skape robuste fagmiljøer og styrke kvaliteten. Tallet på offentlige fagskoler bør anslagsvis reduseres til mellom fem og ni.

Skal fagmiljøet bli mer robust, og den gode kvaliteten opprettholdes på fagskoler som tilbyr gartner- og landbruksrelaterte utdanninger, må disse gå i samarbeid med beslektede fagområder. Om det blir 5 eller 15 fagskoler i Norge i fremtiden bør være underordnet. Det viktigste er at fagskolene blir slått sammen til større enheter som ivaretar faglig og administrativ kvalitet og robusthet. De ulike fagskoleutdanningene må kunne tilbys flere steder i landet selv om fagskolen administrativt er sentralisert til få enheter.

Dersom Norge vil opprettholde produksjon innen gartneri og landbruk, er dette fagmiljøer der tertiær utdanning via yrkesveien må prioriteres av Staten. Det er viktig for samfunnet at det finnes tilbud om tertiær praktiskrettet utdanning innen disse områdene. Enkelte studiesteder og enkelte fagmiljøer bør vurderes «fredet» som utvalget påpeker på

s 125 i rapporten. Både gartnerne og landbruket har relativt små målgrupper å rekruttere fra.

- gjennomføre lov- og regelverksendringer med sikte på å innføre institusjonsakkreditering etter bestemte kriterier for fagskolene. En slik godkjenning skal være en forutsetning for å kunne kalle seg akkreditert fagskole. Akkrediterte fagskoler kan selv opprette utdanninger innenfor de økonomiske rammene myndighetene setter.

Akkreditering der fagskolene selv oppretter utdanninger gir bedre handlingsrom og raskere saksbehandling. Dette er viktig for å raskt kunne tilpasse seg behov i yrkeslivet. En innføring av institusjonsakkreditering vil også kunne medføre en kvalitetssikring av hele fagskolesektoren og gjøre den enda mer seriøs.

- utforme vilkårene for å oppnå akkreditering slik at også de private fagskolene stimuleres til å utvikle robuste enheter.

Også private fagskoler bør stimuleres til å utvikle robuste enheter.

- stille nasjonale og lovfestede krav til at alle offentlige fagskoler skal ha flertall av eksternt representasjon i styrene og eksternt styreleder. Det bør stilles krav til at de private fagskolene skal ha eksternt representasjon i styrene, men ikke nødvendigvis flertall. Private fagskoler som ønsker å søke offentlig finansiering, må ha eksternt flertall og eksternt styreleder i tråd med reglene for offentlige fagskoler.

De næringer som skal bruke fagskoletilbudene må være representert i styrene.

- revidere mandat og sammensetning av Nasjonalt fagskoleråd med det mål at rådet kan ta et større ansvar for å sammenstille arbeidslivets behov for fagskolekompetanse, og ellers styrke rådets bidrag til politikuttviklingen på fagskolefeltet.
- som et ledd i revisjonen av Nasjonalt fagskoleråds mandat be rådet opprette nasjonale fagråd som gir råd i forbindelse med dimensjonering av studietilbudet innenfor eget fagfelt, samt gis en koordinerende rolle for kvalitetsutvikling, herunder opptak og utvikling av anbefalte nasjonale studieplaner. Staten bør sikre at rådene ledes av ledende fagpersoner innenfor gitt fagfelt.

Vi mener at Nasjonalt fagskoleråd og nasjonale fagråd vil være viktige for å få et godt samspill mellom fagskolene og næringene. Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) vil gjerne videreutvikles til å bli et offentlig nasjonalt fagråd for grønne fagskoleutdanninger.

- stille lovfestet krav om praksis i all fagskoleutdanning under forutsetning av en bred definisjon av praksisbegrepet.

Yrkesrettet utdanning må innholde praksis. Bred definisjon av praksisbegrepet er viktig, praktiske øvelser på utdanningsstedet må inkluderes i begrepet.

Praksisbegrepet må også gi rom for å gjennomføre praktiske demonstrasjoner og øvelser i virksomheter som ligger i forkant av utviklingen i næringen.

- tilby yrkespedagogisk utdanning for undervisningspersonellet ved fagskolene. Det bør tilbys studium i fagskolepedagogikk for undervisningspersonell som mangler pedagogikk. Studiet bør ikke være for omfattende om man ønsker at de med mindre stillinger skal tilegne seg fagskolepedagogikk. Samtidig er det viktig for fagskolene å kunne bruke lærere og gjesteforelesere fra næringslivet og deres rådgivere uten å

måtte kreve at disse har pedagogisk utdanning. Dette kan ivaretas ved at det stilles et minimumskrav til andelen av forelesere med pedagogisk utdanning.

- sette i gang en kartlegging av i hvilken grad virksomheter og bedrifter har strategier og kartlegginger av behov for etter- og videreutdanning.

Her er det viktig med samarbeid med næringene. Vi er usikre på om slike strategier og kartlegginger må være på bedriftsnivå. F.eks i landbruket er mange av de som ønsker fagskoleutdanning bønder med enkeltmansforetak.

- bevilge midler til å styrke kunnskapsgrunnlaget om fagskolen gjennom økt forskningsinnsats.

Både mer grunndata og forskning om fagskolen trengs. Det trengs mer fakta for å få mer kunnskap om, og anerkjennelse for, dette utdanningsnivået.

- samordne all finansiering av fagskoler under én finansieringsordning for fagskoler som gjøres til et statlig ansvar under Kunnskapsdepartementet.
- sørge for at en ny finansieringsordning for fagskoler bygger på prinsippet om reell kostnadsdekning for fagskoleutdanning, og foreta en grundig kartlegging av kostnadene knyttet til drift og utvikling av forskjellige typer fagskoleutdanninger.
- innføre en finansieringsordning i tråd med utvalgets «Kandidat-studentmodell med utviklingsmidler». Systemet bør bestå av tre hovedelementer: grunnbevilgning, resultatbasert bevilgning og utviklingsmidler. Systemet bør baseres på differensierte kategorier med tilhørende satser.
- tilføre fagskolesektoren nye friske midler, gjennom en finansieringsordning som gir reell kostnadsdekning, og med friske utviklingsmidler som bør utgjøre om lag 15–20 prosent av budsjetttrammen.

Vi er enige i at finansiering av fagskoleutdanning må samordnes og være et statlig ansvar. Det må være reell kostnadsdekning der det tas hensyn til at ulike typer utdanninger har ulike kostnader f.eks til teknisk utstyr. Det må tas hensyn til utdanningenes egenart og at noen utdanninger gjennomføres på flere utdanningssteder.

Tredeling av bevilgingen er en god modell. Grunnbevilgingen må være stor nok og utviklingsmidlene må gi plass for utvikling av små, spesialiserte tilbud. Dette er spesielt viktig for fagskoler som har små utdanninger, men likevel fyller viktige samfunnsroller.

- inkludere institusjonsakkrediterte private fagskoler i offentlig finansiering fra det tidspunkt søknad om finansiering er innvilget.

Det bør være mest mulig likebehandling av offentlige og private fagskoler.

- dimensjonere antall studieplasser i sektoren gjennom etablering av en opptaksramme og tildeling av studieplasser på bakgrunn av dokumenterte kompetansebehov og innspill fra Nasjonalt fagskoleråd og de nasjonale fagrådene. Dimensjoneringen bør defineres som et styringsvirkemiddel for staten.

Dimensjonering må gjøres i nært samarbeid med næringen og regionene.

- tildele en andel strategiske, og frie, studieplasser som fagskolene selv kan fordele eller benytte til opprettelse av nye tilbud ved behov og for å opprettholde en dynamikk i fagskoletilbudet.

Det er viktig at fagskolene raskt kan tilpasse seg utdanningsbehov i næringene.

Fagskolene bør:

- øke sin innsats for å synliggjøre fagskolen som en attraktiv karrierevei.
- bidra aktivt i en strukturprosess med det formål å bygge mer robuste fagskoler, både faglig og administrativt.
- stille kvalifisert fagpersonell til rådighet for deltagelse i de foreslåtte nasjonale fagrådene.
- utforme et system for hospitering slik at fagskolelærere kan få tilflyt av kompetanse og erfaring med relevant arbeidsliv.
- legge til rette for at undervisningspersonell får anledning til å delta på yrkespedagogisk utdanning ved behov.

Vi er enige i disse punktene. Hva fagskolene kan gjøre avhenger av bevilgingen. Grunnbevilgingen må være stor nok til at fagskolene kan gjøre dette på en god måte. Samarbeid med næringene er viktig og nasjonale fagråd må ha en rolle.

Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) forutsetter at det blir opprettet et fagråd for grønne fag og vil gjerne videreutvikles til et offentlig nasjonalt fagråd for landbruk og grønne fagskoleutdanninger.

Partene i arbeidslivet, arbeidslivets organisasjoner og avtagende arbeidsliv bør:

- øke sin innsats for å synliggjøre fagskolen som en attraktiv karrierevei.
- øke sin kunnskap om fagskoleutdanning. Nasjonalt fagskoleråd og de underliggende nasjonale fagrådene bør ha en sentral rolle i informasjonsarbeidet.
- bidra til at virksomheter og bedrifter stiller opp som praksisarena for å oppfylle det foreslåtte praksiskravet. Et særlig ansvar bør ligge på arbeidslivets representanter i nasjonalt fagskoleråd.

Ønsker å stryke andre setning i dette punktet, mener det er feil å legge dette ansvaret på enkeltpersoner.

- på en tydeligere og mer konkret måte kommunisere sine framtidige kompetansebehov til fagskolesektoren. Nasjonalt fagskoleråd og de underliggende nasjonale fagrådene kan være en aktuell arena og bidragsyter i dette arbeidet.
- øke sin innsats for å synliggjøre og forankre fagskolene som en attraktiv karrierevei.

Vi er enig i at næringene må være engasjerte og ta ansvar i dette. Til dette hører også å etterspørre kandidatene f.eks i stillingsannonser og gi uttelling for fagskoleutdanning i form av lønn.

Universiteter og høyskoler bør:

- gjøre grundigere vurderinger om innpass av fagskoleutdanning i høyere utdanning basert på de ulike utdanningenes samlede læringsutbytte.

Det er behov for å få gode overganger fra fagskole til høyere utdanning for landbruk og andre grønne fag. Vi ønsker "innpassingsmodeller" som gir fagskolekandidatene uttelling for de fag de allerede har. Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) bidrar gjerne i diskusjoner om hvordan dette kan utformes for landbruk og andre grønne utdanninger.

Tilleggsinnspill fra NUGF:

Vi savner et punkt om fagskolenes ansvar for å lage system for fritak for overlappende kompetanse ved opptak til fagskoleutdanning, jfr Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

Synliggjøring av fagskolen kan ikke gjøres isolert, fagskolens plass i det totale utdanningssystemet må tydeliggjøres og anerkjennes. Fagskolen må være med i all utdanningsinformasjon og rådgiving helt fra beskrivelse av utdannings- og karriereveier i grunnskolens rådgiving.

Rammene må være slik at studenter i fagskolen må ha samme økonomiske vilkår som studenter i annen utdanning, det er ikke akseptabelt at fagskolestudenter skal ha mer egenbetaling.

Landbruket hadde tidligere et godt utbygget system med agroteknikerutdanning (som tilsvaret dagens fagskolenivå) i regi av landbrukets fagskoler. Disse utdanningene ble borte når de ikke passet inn i tidligere utdanningsreformer Siden lov om fagskoleutdanning kom i 2001 har landbruksnæringen i samarbeid med utdanningstilbyderne arbeidet for å få på plass igjen landbruksutdanninger på fagskolenivået. Noen utdanninger er nå på gang, men vi det er store utfordringer med ulik fokus på dette i fylkeskommunene, statlig ansvar håper vi vil fungere bedre.

I utvikling av nye agroteknikertilbud har vi sett at samarbeid mellom fagskolen og videregående skoler som har yrkesutdanning innen landbruk er vellykket. Fagskolen Innlandet, Gjøvik og Chr. Thams fagskole, Orkanger tilbyr nå 1-årige fagskoleutdanninger innen landbruk, lokalisert til videregående skoler og regionale kompetansemiljøer. Med færre fagskoler tror vi at dette vil være en god modell også for andre fag. At gjennomføring av fagskoletilbud lokaliseres til eller nær videregående skoler med tilsvarende fagområde bidrar også til å gjøre fagskolen kjent blant yrkesfagelevne.

Nasjonalt utvalg for grønn fagskoleutdanning (NUGF) ser det som en fordel å få samlet de grønne fagskoleutdanningene og mener at det ikke bør være mer enn 1-2 offentlige fagskoler som har tilbud innen landbruk og andre grønne fag. Utdanningene må kunne gjennomføres desentralisert flere steder i landet, gjerne i samarbeid med videregående skoler og kompetansemiljøer med tilsvarende fagområder.